

Mia Laiho kok ym.

Kirjallinen kysymys järjestöjen toiminnan turvaamisesta ja avustusten jaon tasapuolisuudesta koronakriisin aikana

Eduskunnan puhemiehelle

Koronakriisin takia Suomen talous on ajautunut tilanteeseen, joka vaarantaa yritystoimintojen lisäksi myös järjestökentän. Osa järjestöistä on jo joutunut irtisanomaan tai lomauttamaan henkilöstöään. Monet järjestöt ovat myös joutuneet sopeuttamaan toimintaansa sekä perumaan sovitut kursseja, matkoja ja erilaisia tapahtumia. Näistä kaikista tulee järjestöille jopa kestäättömiä talousvaikutuksia. Suurin syy järjestöjen talouden huolestuttaviin näkymiin ovat äkilliset ja yhtäaikaiset muutokset varainhankinnan kaikilla osa-alueilla. Useat rahoituslähteet, kuten yritysyhteistyö, osallistumismaksut, julkinen tuki ja yksityinen varainhankinta, ovat kaikki samaan aikaan katkolla.

Järjestöt ovat tärkeitä toimijoita Suomessa, ja niiden toimintakenttä on laaja. Useat järjestöt tekevät myös työtä haavoittuvien ihmisryhmien kanssa ja tarjoavat matalan kynnyksen palveluja ihmisten taustoista riippumatta. Järjestöjen toimintakenttä täydentää muita kunnan palveluja. Valtion korona-avustuksia jaettaessa tulisi kiinnittää huomiota myös ihmisille ja yhteiskunnalle tärkeiden järjestöjen ja yhdistysten toimintaedellytyksiin. Järjestöjen palvelutuotantojen keskeytyminen osuu erityisen kipeästi haavoittuviin ihmisryhmiin, syrjäytymisvaarassa oleviin sekä lapsiin ja perheisiin.

Koronaepidemian tuet eivät jakaudu tasapuolisesti järjestöpuolen toimijoiden kesken. Jos esimerkiksi palveluita tuottavan voittoa tavoittelemattoman järjestön ylläpitämä kurssikeskus on kiinni, kuntoutus- tai harrastustoiminta ja muut lähityöhön liittyvät palvelut ovat koronan takia pysäytettyinä ja järjestöjen toiminta vaarantuu, kun tukielementit puuttuvat. Jos kurssikeskus tai kuntoutustoiminta on yrityksen pyörittämää, niin se voi saada kuitenkin periaatteessa tukea työ- ja elinkeinoministeriöstä. Yhteisömuoto ei saisi olla esteenä tukien saamiselle. Tukien puutteen tai vähäisyyden vuoksi monia järjestöjä uhkaa pahimmassa tapauksessa konkurssi. Esimerkiksi jo pelkästään sote-järjestöjen palvelutuotannossa on kymmeniätuhansia työpaikkoja ja palveluita tuottavia järjestöjä on yli 1 000. Järjestöt ovat suuria kuntoutuksen, lastensuojelun, vanhustenhuollon, päihdehuollon, kehitysvammahuollon, perheiden, lasten ja nuorten palvelujen sekä asuinpalvelujen tuottajia, ja toiminnat kohdistuvat moniin ihmisryhmiin ja eri elämäntilanteisiin.

Monilla järjestöillä on aktiivisia paikallisyhdistyksiä, jotka tekevät tärkeää työtä esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden parissa. Näiden toimijoiden tarve koronaepidemian aiheuttamien liitännäisvaikutusten myötä on vain kasvanut.

Kirjallinen kysymys KK 427/2020 vp

Poikkeustilanne on vaikuttanut myös uusien Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) avustusten hakuaikaan. STEA:n tietojen mukaan ylimääräisen avustushaun vuoksi uusien avustusten hakua vuodelle 2021 ei avattu 6.4.2020, kuten aiemmin on ilmoitettu. Koronavirustilanteen myötä myös vuodelle 2021 myönnettävissä olevien STEA-avustusten määrää on arvioitava uudelleen. On odotettavissa, että avustuksiin käytettävissä oleva rahamäärä laskee merkittävästi. Arviota avustustasosta tarkastellaan uudelleen syksyllä, kun käytössä on tarkempaa tietoa koronavirustilanteen vaikutuksista rahapelituottoihin. Päätös ensi vuoden lopullisesta avustussummasta on tarkoitus tehdä syksyn kehysriihen jälkeen. Jos tarkentunut arvio avustustasosta sen mahdollistaa, voi sosiaali- ja terveysministeriö (STM) tarvittaessa avata uusien avustusten ylimääräisen avustushaun loppuvuodesta 2020 tai vuoden 2021 alussa. STEA:n avustukset ovat hakemuserusteisia, ja osaa hakemuksista ei voi viedä esitykseen.

Tällä hetkellä ei ole tukimallia, joka voitaisiin ulottaa myös järjestöjen paikalliseen toimintaan. Monissa valtakunnallisissa järjestöissä itse toiminta ja palvelut toteutetaan paikallisella tasolla yhdistysten kautta, kuten lasten ja nuorten sekä perheiden parissa toimivissa järjestöissä.

Järjestötoimintaa on myös muilla toimintakentillä. Esim. voittoa tavoittelematon vaihto-oppilasjärjestö AFS Intercultural Programs Finland ry joutui maaliskuussa 2020 keskeyttämään kaikki vaihto-ohjelmat sekä Suomessa että ulkomailla. Vaarana on, että Suomen vanhin ja suurin vaihto-oppilasjärjestö lakkaisi olemasta eivätkä suomalaiset lukiolaiset enää pääsisi vaihto-oppilaiksi. Opetus ja kansainvälisyyspuolen järjestöt ovat monesti nuoren ensimmäinen ja tärkein väylä kansainvälisyyteen ja maailmankansalaisuuteen. Vaihto-oppilasjärjestelmän kautta myös Suomessa kouluissa kansainvälisten alojen vaihto-oppilaat laajentavat oppilaiden omaa maailmankatsomusta ja tietoisuutta ja tutustumista eri kulttuureihin.

Järjestöjen merkitys monien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajina on keskeinen. Koronakriisistä selviämässä ja kriisin jälkihoidossa matalan kynnyksen palvelut ovat keskeisessä asemassa ja järjestöjen osaamisella ja niiden tarjoamille palveluille on tarvetta. Järjestöjen toimintaedellytykset ovat kuitenkin heikentyneet koronakriisin seurauksena. Järjestöjen tuottamien palveluiden jatkuvuus on turvattava huolehtimalla sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaedellytyksistä.

Koronakriisin takia yrityksille on suunnattu tukea sekä Business Finlandin että ELY-keskusten kautta. Järjestöt eivät ole voineet hakea näitä avustuksia. Suomessa on myös järjestöjä, jotka ovat ALV-velvollisia, mutta eivät ole kuitenkaan yritystukien piirissä. Kaikki yleishyödylliset järjestöt eivät myöskään ole OKM:n järjestöille suunnatun kriisirahoituksen piirissä, sillä OKM ei ole määritellyt niitä tukikelpoisiksi järjestöiksi vuoden 2019 loppuun mennessä. Tukikriteeristö on kohdentunut vain osaan järjestöjä.

Mikäli järjestöjen laskemat tulojen menetykset toteutuvat, monien järjestöjen toimintaedellytykset lakkaavat, kun kassat tyhjenevät. Toiminnan merkittävä supistuminenkin tyhjentää järjestöjen kassoja merkittäväällä tavalla.

Suomalaisella järjestökentällä on tärkeä rooli kriisitilanteessa ja jopa vielä tärkeämpi kriisin jälkiseurauksia korjattaessa. Jos järjestöjen toimintaedellytyksistä ei huolehdita ja niille ei kohdeneta myös tukea, on vaarana, että moni järjestö ei selviä kriisin yli. Järjestöjen työn edellytykset täytyy pystyä turvaamaan akuutin tilanteen ohella myös jatkossa. Järjestöille suunnattavissa tuis-

Kirjallinen kysymys KK 427/2020 vp

sa on huomioitava myös järjestökentän moninaisuus ja niiden erilaiset hallintomallit, jotka eivät saa olla byrokraattinen tuen saannin este toiminnan tueksi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten järjestöjä tuetaan selviytymään koronavirukseen aiheuttamista akuuteista ja pitkäaikaisista ongelmista,

miten varmistetaan eri järjestöjen tasapuolinen kohtelu koronan aiheuttamien talousongelmien takia,

kuinka hallitus aikoo tukea ALV-velvollisia järjestöjä selviämään koronavirukseen vaikutuksista,

miten varmistetaan voittoa tavoittelemattoman vaihto-oppilastoiminnan jatkuvuus ja

miten varmistetaan niiden järjestöjen rahoitus jatkossa, jotka ovat saaneet rahoituksensa veikkausvoittovaroista jaettujen avustusten kautta?

Helsingissä 20.5.2020

Mia Laiho kok

Timo Heinonen kok

Pauli Kiuru kok

Marko Kilpi kok

Sofia Vikman kok

Anna-Kaisa Ikonen kok

Paula Risikko kok